

ОСОБЛИВОСТІ ПРАКТИЧНОЇ РОБОТИ ШКІЛЬНОЇ ПСИХОЛОГІЧНОЇ СЛУЖБИ З ОБДАРОВАНИМИ ДІТЬМИ

15. Орлов Ю.М. Саногенное мышление. – М.: Слайдинг, 2003. – 96 с.
16. Основы педагогического мастерства / Под ред. И.А.Зязюна. – М.: Просвещение, 1989. – 302 с.
17. Педагогічна майстерність / За ред. І.А.Зязюна. – К.: Вища школа, 1997. – 349 с.
18. Педагогічна майстерність. / За ред. І.А.Зязюна. – К.: Вища школа, 2004. – 422 с.
19. Психологія: Підручник / За ред. Ю.Л.Трофімова. – К.: Либідь, 2001. – 560 с.
20. Роджерс К. Емпатія // Психологія емоцій: Тексти. М.: Изд-во Моск. Ун-та, 1984. – С. 235 – 238.
21. Советский энциклопедический словарь / Под ред. А.М. Прохорова – М.: Советская энциклопедия, 1984.
22. Сухомлинський В.О. Культура відчуттів і сприймань. – Вибр. Тв.: в 5 Т. – К.: Радянська школа, 1977. – Т.3. – 700 с.
23. Тарасевич Н.М. Педагогічна діяльність і педагогічна майстерність // Вища і середня педагогічна освіта. – 1989. – Вип. 14.
24. Фіцула М.М. Педагогіка: Навчальний посібник – К.: Академія, 2002. – 528 с.
25. Шейнов В.П. Скрытое управление человеком (психология манипулирования). – Мн.: Харвест, 2003. – 848 с.
26. Ягунов В.В. Педагогіка: Навчальний посібник. – К.: Либідь, 2002. – 560 с.
27. Bender I.E., Hastdorf F.H. On measuring generalized empathic ability (social sensitivity) / Goura of abnormal and soc. psychol. 1953. Vol 1.
28. Combs A.W., Blume A., Newman G., Wass H. The Professional Education of Teachers: A Humanistic Approach to Teacher Preparation. 2nd edition. Allyn and Bacon Inc. Boston, 1974.
29. Rogers C. Encounter Groups. N.Y., 1975.

Володимир Поліщук, практичний психолог

Ладанської гімназії
Чернігівська область

ОСОБЛИВОСТІ ПРАКТИЧНОЇ РОБОТИ ШКІЛЬНОЇ ПСИХОЛОГІЧНОЇ СЛУЖБИ З ОБДАРОВАНИМИ ДІТЬМИ

У статті досліджується проблема виявлення та розвитку обдарованих учнів, а також стратегії згурпування психологічного розвитку здібних та обдарованих учнів.

Постановка проблеми. Пошук оптимальної системи відбору, творчого розвитку та психолого-педагогічної підтримки обдарованих учнів.

Аналіз проблеми. 1. Відсутність спеціальних програм роботи з обдарованою молоддю. 2. Необхідність знаходження шляхів розвитку обдарованості в умовах загальної школи. 3. Спроба узагальнити досвід психологічної і педагогічної наук при розробці Програм психологічного супроводу здібних і обдарованих учнів.

Мета статті. Вдосконалення психологічного супроводу здібних і обдарованих учнів, створення сприятливих умов для їх самореалізації.

Виклад основного матеріалу. Обдарованість – це складне системно-особистісне утворення, зумовлене біологічними чинниками та відповідними соціальними умовами розвитку. Таке утворення є нашаруванням трьох складових: високого рівня інтелекту, наявності творчих здібностей та мотиваційного компонента [3].

Сучасна психологічна наука дає теоретичне обґрунтування явища *обдарованості*, практична психологія дозволяє діагностувати здібних та обдарованих учнів. Однак проблема розв'язується не повністю, адже обдаровані учні потребують спеціально розроблених для них навчальних програм, високої фахової підготовки вчителів, а найголовніше – створення соціально-педагогічної атмосфери розвитку здібностей і талантів.

На даний момент у багатьох загальноосвітніх закладах та наукових установах складаються програми, пишуться авторські підручники тощо. Спільним у цій роботі є одне – забезпечення рівноправних відносин: *учитель – учень*, створення атмосфери пізнавальної активності, науковості, в якій дитина самостійно привчиться до розумової праці, практичної діяльності.

Будуючи свої програми виявлення та розвитку здібних та обдарованих учнів, ми спиралися на:
- *Методи, що стимулюють розвиток здібностей:*

ОСОБЛИВОСТІ ПРАКТИЧНОЇ РОБОТИ ШКІЛЬНОЇ ПСИХОЛОГІЧНОЇ СЛУЖБИ З ОБДАРОВАНИМИ ДІТЬМИ

1) ті, що сприяють розвитку операційних компонентів;

2) ті, що стимулюють розвиток мотивації учнів - *Комплекс здібностей учнів :*

1) загальні та конкретні інтелектуальні здібності;

2) творчі здібності;

3) психомоторні здібності.

- *Необхідні складові роботи школи з такими учнями:*

1) наявність прикладу креативної поведінки з боку вчителя;

2) достатня свобода творчої діяльності, стимулювання продуктивного мислення;

3) позитивно-емоційне ставлення до учня.

Програма виявлення здібних та обдарованих учнів складається з двох блоків – власне виявлення обдарованості, а також визначення спрямованості та типу обдарованості:

категорією учнів безумовно необхідно в різних напрямках [4].

При розвитку вольових якостей психомоторного типу увагу акцентуємо на формуванні цілеспрямованості, ініціативності, рішучості, витримки, наполегливості тощо. У роботі з художнім типом необхідно звертати увагу на розвиток емоційної сфери дитини, чутливості до зовнішніх вражень (ритму кольорів, світлових відношень, точності інтонації), здатність охоплювати та передавати пропорції, уважність і т.д. [2]. Стимулювання пізнавальних психічних процесів, на нашу думку, передбачає комплекс методик на розвиток:

- розумових дій та мислительних операцій, рефлексивності мислення, індивідуальних особливостей мислення (самостійність, критичність, гнучкість, глибина, послідовність, швидкість мислення);

Критерії обдарованості	
1-ий параметр – пізнавальна сфера	2-ий параметр – психо-фізична сфера
Здатність відслідковувати причинно-наслідкові зв'язки, високий рівень сенсорики та пам'яті	Розвиток уяви
Рання предметна спрямованість та особливий інтерес до літератури	Почуття справедливості
Наполегливість у досягненні мети	Широка система особистісних цінностей
Високий рівень домагань	Розвинене почуття гумору
	Значна працездатність без перевтомлювання
	Чутливість до невербального пізнання оточуючого

1-ий блок – Виявлення обдарованості	
Первинна фаза	Вторинна фаза
РОБОТА ПЕДАГОГІЧНОГО КОЛЕКТИВУ	РОБОТА ПСИХОЛОГІЧНОЇ СЛУЖБИ
2-ий блок – Визначення спрямованості та типу обдарованості	
спря м о в а н і с т ь	ТИП
Академічна (учні з високим інтелектом. На перший план виходять здібності до навчання. Особливості пізнавальних психічних процесів роблять учіння порівняно легким)	Психомоторний (т.зв. спортивна обдарованість)
Інтелектуальна (учні зі значними, глибокими знаннями, які вмюють самостійно опрацьовувати складну літературу, критично ставляться до прочитаного. Схильні до філософського осмислення тексту)	Х у д о ж н і й (музична, образотворча, сценічна обдарованість)
Креативна (учні з нестандартним мисленням, прагненням до самостійності. У них підвищена незалежність у судженнях, повна зневага до умовностей)	І н т е л е к т у а л ь н и й (здатність виконувати складну інтелектуальну роботу)

Досить часто вчителі припускаються фатальної помилки, збільшуючи кількість завдань обдарованій дитині, відкидаючи якісну їх зміну. Це стає причиною т.зв. процесу “згасання” обдарованості, коли учень помітно занижує темпи інтелектуального розвитку. Працювати з такою

- властивостей уваги;
- швидкості, точності, міцності запам'ятовування, готовності до відтворення інформації.

Психологічний розвиток здібних та обдарованих учнів доцільно згрупувати за 5 стратегіями :

Формування правильного ставлення до

ОСОБЛИВОСТІ ПРАКТИЧНОЇ РОБОТИ ШКІЛЬНОЇ ПСИХОЛОГІЧНОЇ СЛУЖБИ З ОБДАРОВАНИМИ ДІТЬМИ

помилки. Вчитель (психолог) повинен продемонструвати дитині власну позицію – ставлення до помилки. Людина схильна помилятися – це один з законів життя.

Важливо навчитися не допускати нових помилок (тактика “Розповідь про помилки”). Тактика “Покажіть цінність помилки як спроби”: помилки не є великою бідою, якщо над ними працювати і не допускати нових. Ми помиляємося для того, щоб чомусь навчитися.

Тактика “Мінімізуйте наслідки від допущених помилок”: необхідно пригадати не тільки помилки, але й досягнення учня. Помилка лише гальмує рух вперед, але аж ніяк не зупиняє людину на досягнутому.

Формування віри в успіх. Тактика “Розкривайте сильні сторони учня”: Знати все, вміти все – неможливо, але прагнути до цього – потрібно.

Постійно працювати над собою, вдосконалювати вміння й навички, здобувати нові знання. При цьому слід реально сприймати свої сильні та слабкі сторони. Тактика “Демонструйте віру в учнів”: обдаровані учні найсильніше відчують потребу у визнанні. При цьому у багатьох з них є проблеми з невпевненістю у собі. Вчитель (психолог), як ніхто інший, може допомогти учневі в цьому.

Концентрація уваги учнів на минулих успіхах передбачає 2 напрямки роботи: аналіз минулого досвіду (тактики “Формування віри у власні сили”, “Обмін досвідом”), повторення та закріплення успіхів. *Стратегія визнання досягнень* (проведення виставок кращих учнівських робіт, вручення нагород тощо).

Стратегія формування відчутності пізнання (можливі розповіді традиційного характеру “Вчора, сьогодні, завтра”, створення альбомів досягнень, формування чіпкої установки “Я – можу!”).

Творча діяльність учнів повинна стати засобом формування належної самооцінки, удосконалення операційної та емоційної сфер психіки, виховання духовної особистості, наближення предметної теорії до особистісно значущої практики. Робота психолога у цьому напрямку передбачає використання:

- тренінгових занять та ігрової діяльності;
- проблемних творчих задач;
- конкурсів на самостійне придумування проблемних завдань з різних галузей діяльності.

Для розвитку комунікативної сфери доцільно використовувати такі форми роботи:

- діагностику комунікативної діяльності;
- консультативну роботу;
- тренінгові заняття комунікативних вмінь.

Працюючи в цьому напрямку, важливо пам’ятати про особливості обдарованої молоді і відповідно уникати двох моментів:

1) демонстрації винятковості досягнень дитини (що може призвести до “зіркової хвороби”);

2) будь-яких форм пасивного чи активного пригнічення обдарованої дитини (що може призвести до “згасання” обдарованості).

Висновки. Хочеться підкреслити, що головне в цій відповідальній роботі – програми, не підбір діагностичних чи розвивальних методик, а створення у навчальному закладі сприятливої психологічної атмосфери для здібних і обдарованих учнів, особливо – вміння вчителя поводитися з такими дітьми. Досвід показує, що талановиті діти сприймають адекватно і діагностику, і консультативну роботу, однак об’єктивний результат такої роботи залежить насамперед від налагодженої взаємодії практичних психологів, вчителів батьків і учнів. Саме це намагається втілити в життя колектив Ладанської гімназії. У центрі уваги залишається учень, а вчитель виступає провідником та організатором усього навчально-виховного процесу.

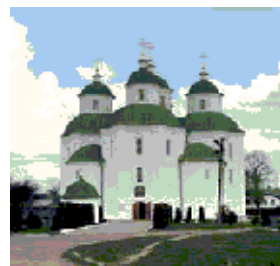
1. Г. Айзенк. *Супер IQ тесты.* – М.: Эксмо, 2004. – 208 с.

2. *Многогранность одаренности* (Карне М. *Материалы из книги “Одаренные дети”*) // *Обдарована дитина.* – 2004. – №7.

3. Л. Попова, Ю. Бабаєва. *Основні уявлення про обдарованість* // *Завуч.* – 2003. – №17–18.

4. Л. Липова. *Концепція обдарованості та її види* // *Рідна школа.* – 2003. – №4.

5. Л. Липова. *Діагностика дитячої обдарованості та психолого-педагогічні особливості обдарованих дітей* // *Рідна школа.* – 2003. – №5.

Прилуки. Спасо-Преображенський собор
1710 – 1720-ті рр.